

29. Bu Şiirler kimin I?

Musa TILFARLIOĐLU¹

APA: Tılfarlıoğlu, M. (2022). Bu Şiirler kimin I?. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (27), 442-461. DOI: 10.29000/rumelide.1104559.

Öz

Eski Türk edebiyatında farklı Şairlerin divanlarında aynı Şiirlerle karşılaşmak mümkündür. Divan Şairlerinin divanlarında, divanlarının farklı nüshalarında ve mecmualarda küçük değişikliklerle veya birebir aynı Şiirlerin iki farklı Şair adına kayıtlı olduğu eskiden beri bilinmektedir. Divanlarda küçük değişikliklerle bulunan bu Şiirlerin bir kısmının divan Őiirindeki nazire geleneği kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. Fakat bu tarz Şiirlerin bir kısmı nazire geleneğini açan, intihale yaklaşan çalışmaların ürünüdür. Bazen insan kaynaklı hatalardan dolayı aynı Şiirin iki farklı Şairin divanında yer alması mümkünken, bazen de müstensih, mecmua derleyicisi veya araştırmacıdan kaynaklı aynı Şiirlerin farklı Şairlerin divanında yer aldığı görölmektedir. Necâti Bey ve Edirneli Şevkî'nin divanlarında biri küçük farklılıklarla diğerini birebir aynı kaydedilmiş iki gazel mevcuttur. Bu çalışmada bahsedilen özellikleri bulunduran, aynı asırda yaşamış olan iki Şairinde divanında bulunan aynı iki Şiirin hangi Şaire ait olduğu sorgulanmıştır. Necâti Bey ve Edirneli Şevkî'nin divanlarında birebir aynı Şekilde bulunan, her iki Şairin de mahlasının makta beytinde geçtiği gazeller, intihal, müsterek Şiir ve nazire geleneği çerçevesinde incelenerek, gazellerin her iki Şairin divanına nasıl girdiği sorgulanmıştır. Farklı başlıklar altında incelenen (maddi deliller, muhteva, üslup, nazire, söz dizimi...) gazellerin hangi Şaire ait olabileceği tespit edilmeye çalışılmıştır. İki gazelin hangi Şaire ait olduğunun incelenmesi makale sınırlarını aşacağından çalışma ikiye bölünecektir. İlk makalede Şairlerin beş beyitlik gazelleri incelenecek, ikinci çalışmada ise yedi beyitlik gazelin kime ait olduğu sorgulanacaktır.

Anahtar kelimeler: Nazire, müsterek Şiir, intihal, Necâti Bey, Edirneli Şevkî

Whose poems are these I?

Abstract

It is possible to come across repeated poems in the divans of different poets in classical Turkish literature. It has been known for a long time that in the divans of the divan poets, in different copies of their divans and in the magazines, the same poems with minor changes or exactly the same poems were registered in the names of two different poets. It is possible to evaluate some of these poems, which are included in the divans with minor differences, within the framework of the nazire tradition. However, some of these poems are the product of studies that go beyond the nazire tradition and approach plagiarism. Sometimes it is possible to have the same poem in the divans of different poets due to human-induced errors, while sometimes it is seen that the same poems originating from the copyist, magazine compiler, or researcher are included in the divans of different poets. In the divans of Necati Bey and Edirneli Şevkî, there are two ghazals, one with minor differences and the other exactly the same. In this study, it was questioned to whom the two poems belonged to the divan of

¹ Dr. Öđr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakóltesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı ABD (Gümüşhane, Türkiye), musa_edebiyat@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8916-6669 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 25.01.2022-kabul tarihi: 20.03.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1104559]

two poets who lived in the same century, showing the features mentioned. Ghazals in which both poets' pseudonyms are found in the makta couplet, which is exactly included in the divans of Necâti Bey and Edirneli şevkî, were examined within the framework of joint poetry, nazire, plagiarism, and it was questioned how the ghazals entered the divan of both poets. It was tried to determine to which poet the ghazals, which were examined under different titles (material evidence, content, style, nazire, syntax...) belonged. The study will be divided into two, since examining which poet the two ghazals belong to would exceed the limits of the article. In the first article, the poets' ghazals with five couplets will be examined, and in the second study, it will be questioned who the seven couplet ghazal belongs to.

Keywords: nazire, joint poetry, plagiarism, Necâti Bey, şevkî from Edirne

Giriş

Divan edebiyatında şairlerin birbirlerine yazdığı nazirelerin ve müşterek şiirlerin yanında divanlarında birebir aynı veya küçük değişikliklerle kayıtlı şiirlerin bulunduğu eskiden beri bilinen bir gerçektir. Hatta bu konu hakkında şuara tezkirelerinde şairlerin birbirlerine yönelik ithamları bulunmaktadır. şairlerin küçük değişikliklerle divanlarında yer verdikleri şiirleri nazire geleneği içerisinde değerlendirmek mümkündür. Bu gelenek içerisinde zemin şiir ile ona nazire olarak yazılan şiir arasında şekil ve muhteva açısından paralellik olmalıdır. şair örnek aldığı şiirde yer alan sözcük ve ifadelerden yola çıkarak yeni bir şiir yazmaya çalışmaktadır. Fakat bazı şairler nazirenin doğal sınırlarını aşıp intihale yaklaşmışlardır. Farklı şairlerin divanlarında birebir aynı veya küçük değişikliklerle yer alan şiirlere rastlanılmasında intihal de etkilidir. şairlik kabiliyeti sınırlı olan kötü niyetli kişiler başka bir şairin şiirini intihal yapar. İntihali gerçekleştiren şair ya şiiri olduğu gibi kopyalar ya da sözcükleri ve sözcüklerin dizimini kısmen değiştirip şiirini meydana getirir. Bunlar intihalin yapılma derecesine göre igare, ilmam, mesh, nesh, selh ve tevarüd gibi terimlerle ifade edilir (Kaplan, 2016:1032). şair yapmış olduğu intihali gizlemek için sözcük, söz dizimi ve mana üzerinde çok küçük oynamalarla şiiri ilk kaleme alan kişiye unutturup şiiri kendine aitmiş gibi göstermeye çalışır.

şairlerin yaptıkları intihal dışında divanlarda küçük farklılıklarla veya birebir aynı yer alan şiirlerin bazen de musannif ve müstensihlerin hatalarından kaynaklandığı bilinmektedir. Bunun yanında aynı şiirin birden fazla şairin divanında kayıtlı olmasında ön plana çıkan durumlardan biriye insan kaynaklı hatalardır. İnsan kaynaklı hataların başında mecmua derleyicisi, müstensih veya araştırmacının yapmış olduğu hatalar gelmektedir. Bu hatalar arasında ilk olarak dikkatsizlik ön plana çıkmaktadır. Bazen mahlasları aynı olan farklı şairlerin şiirleri karıştırılabilirken bazen beyitte bulunan farklı bir sözcük mahlas olarak düşünülebilmekte bazen de şiirin gerçek sahibinin ismi mahlas beytinde geçerken, beyitteki farklı bir sözcük mahlas olarak değerlendirilebilmektedir. İnsan kaynaklı hataların bazılarının merkezinde ise araştırmacı yer almaktadır. Araştırmacıdan kaynaklanan bilgi eksikliği, şairin dil ve üslubuna vakıf olamamak, şiirleri tenkit süzgecinden geçirmeden o mahlasla yazılmış her şiiri divana almak, mahlas benzerliğinin farkına varamamak, divanın tüm nüshalarını görmemek ve mecmualara aşırı derecede güven duymak araştırmacı kaynaklı hataların temel sebepleridir (Kaplan 2018: 250). Müstensihlerin başkasına ait şiirleri yanlışlıkla divan nüshalarına kaydetmelerinin yanında divanlarda aynen yer alan şiirlerin bir kısmı da şairlerin birlikte yazdıkları müşterek şiirlerdir. şairlerin birlikte yazdıkları müşterek şiirler şiiri meydana getiren her iki şairin divanında aynen bulunabilir. Ancak bu tarz söylenen şiirlerin müşterek olduğuna ilişkin genellikle şiirin üzerinde bir başlık ve işaret yer alır (Aksoyak, 2017: 9). 15. yüzyılın üstat şairi Necâti Bey, onun ağdaşi ve takipçisi şairler arasında bulunan Edirneli şevkî'nin divanlarında çok küçük farklılıkla yer alan iki gazel bulunmaktadır. İlk gazelde iki

kelime ve bir mısraın yarısı farklı iken ikinci gazelde bir kelime ile bir beyitteki kelimenin yeri farklıdır. Klasik Türk edebiyatı içerisinde bu tarz örneklere çok az rastlanılmaktadır. Bu çalışmada söz konusu gazellerin kime ait olabileceği ve aynı gazellerin her iki şairin divanına nasıl girebileceği üzerinde durulmuştur.

Kaynakların çoğunda asıl adı İsâ, Beyânî'de Nûh olarak kayıtlı olan (Sungurhan, 2017: 204). Necâtî Bey'in (1443-1446) doğum yeri olarak Edirne gösterilmektedir. Ailesi hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmayan Necâtî Bey'in Edirneli yaşlı bir kadın tarafından çocukken köle olarak alındığı ve daha sonra evlat edinildiği kaynaklarda geçmektedir. Sâ'ilî adında bir şairin Necâtî Bey'in terbiye ve eğitime katkı sağladığı kaynakların verdiği bilgiler arasında yer almaktadır (Şentürk-Kartal, 2004: 222). Gençlik çağlarında manzum ve mensur eserler kaleme almaya başlayan şair, bir süre sonra Edirne'den Kastamonu'ya geçmiş, orada hat sanatıyla ilgilenmiş ve gazelleriyle şöhret kazanmaya başlamıştır. Necâtî mahlasıyla güzel şiirler kaleme alan şair, özellikle "döne döne" redifli gazeliyle üne kavuşmuştur. Şairin yazmış olduğu bu gazel Bursa'da bulunan Ahmed Paşa'ya ulaşır ve Paşanın da beğenisini kazanır. Necâtî Bey bir süre sonra yazmış olduğu şiirlerle Fâtih Sultân Mehmed'in de takdirini kazanmayı başarmıştır. Sultan Mehmed'e sunmuş olduğu bir şitâiyye bir de bahâriyyenin Sultan tarafından beğenilmesi üzerine şair İstanbul'a divan kâtibi olarak görevlendirilmiştir. Fâtih Sultan Mehmed'in ölümünden sonra da İstanbul'dan ayrılmayan şair, II. Bâyezîd'in de takdirini kazanarak Padişah tarafından Karaman sancağına tayin edilen Şehzâde Abdullâh'ın divan kâtibi olarak görevlendirilmiştir. Kısa süre sonra Şehzâde Abdullah'ın beklenmedik ölümüyle mutlu günleri ve görevi sona eren şair tekrar İstanbul'a dönmüş, yaşamış olduğu üzüntüyü II. Bâyezîd'e sunduğu mersiye ile dile getirmiştir. Bir süre sonra II. Bâyezîd, diğer oğlu Şehzade Mahmûd'u Manisa sancağına tayin ettiğinde, Kazasker Müeyyedzâde Abdurrahmân Çelebi'nin aracılığıyla Necâtî'yi de nişancılık vazifesi vererek şehzadeyle birlikte Manisa'ya göndermiştir. Necâtî, bu görevinden sonra "Bey" unvanıyla anılmış ve bu görev süresinde ömrünün en mutlu zamanlarını geçirdiğini dile getirmiştir. Fakat Şehzade Mahmud'un da genç yaşta vefat etmesi üzerine şairin mutluluğu yerini üzüntüye bırakmıştır. Şehzadenin ölümünden oldukça etkilenen şair bir mersiye kaleme almıştır. Necâtî Bey, Şehzade Mahmud'un ölümünden sonra İstanbul'a dönmek zorunda kalmış, peşi sıra gelen kederlerin ardından, belki de bu uğursuzluğun kendisinden kaynaklandığı fikriyle Şehzade Mahmud'un vefatından sonra bir daha devlet görevi kabul etmemiştir. Hayatının kalan kısmını devlet tarafından kendisine bağlanan aylık bin akçe maaşla Vefâ semtindeki evinde, ilim ve sanat sohbetleri tertip ederek geçirmiştir. Necâtî Bey, 25 Mart 1509 tarihinde vefat etmiştir. Necâtî Bey'in yakın dostu ve talebesi olan Sehî Bey, şairin mezarını mermerden yaptırmış ve üzerine de onun "*Bir seng-dil fırâkına ölen Necâtî'nün / Billâhi mermer ile yapasuz mezârını*" beytini yazdırmıştır (Kaya, 2012: 145).

Tezkirelerde Necâtî Bey'in, güzel ve âşıkane gazeller yazdığı, kıtalarının cevherler saçtığı ve divanının halk arasında dilden dile dolaştığı, şiirde atasözü söyleme geleneğini olgunluğa erştirerek, gazel nazım şeklinde yeni bir yol açtığı, daha önceki asırlarda yaşamış olan şairlerin üslubunu hükümsüz bırakan "eşi benzeri görülmemiş" bir şair olduğu dile getirilmektedir.

Özellikle gazellerinde dili gayet sade, üslubu güçlü ve etkileyici olan şairin kendine özgü hayallerle süslü, zengin mahallî renk ve söyleyişler şiirlerinde dikkat çekmektedir. Bu mahallilik sadece kullanmış olduğu dilde değil son derece gerçekçi bir şekilde tasvir ettiği tabiat ve av sahnelerinde, benzetmelerinde de kuvvetli bir biçimde görülmektedir. Zengin kelime hazinesi, kullandığı benzetme ve mecaz öğelerindeki eşsizlik, rindane tarzı, söyleyişindeki rahatlık, uygun düştükçe söylediklerini deyim ve atasözleriyle süslemesi, genellikle Türkçe sözcüklerden kafiye ve redifler seçmesi, halkın konuştuğu dile yakın bir

dille şiir yazmada muvaffak olması, aruzu Türkçeye büyük bir ustalıkla tatbik edebilmesi onun önemli özellikleri arasında gösterilmektedir.

Necâtî Bey'in, Türk şairlerinden en fazla şeyh, İnan sahası şairlerinden ise Kemleddin-i Isfahn (. 1238), özellikle Genceli Nizm (. 1206 ?), Selmn-ı Svec (. 1376) ve Molla Cm'yi (. 1492) beğendiği bilinmektedir. şairin, şeyh, Ahmed Paşa ve Edirneli Revânî gibi çağdaşı olan şairlerle aynı kafiyede olan şiirlerinin sayısı az değildir. Tezkirelerde bulunan kayıtlardan ve divanlardaki beyit örneklerinden hareketle, Necâtî'nin daha hayattayken stat olarak bilindiği, sonraki yüzyıllarda da divan şiirinin en önemli isimleri arasında zikredildiği görülmektedir. Necâtî Bey'i stat kabul eden, şiirlerini beğenen, ona nazire yazan veya şiirlerini tahmis eden; hatta kendisini onunla karşılaştıranlar arasında saf (Dmd Mahmud Paşa), Bâkî, Edirneli şevkî, Fuzûlî, Hayâlî, Mesih, Mihrî Hatun, Mrekkep Enver, Neşâtî, Nihânî, Nedim, Revânî, Sun' (Necâtî Sun'si), Tokatlı Vâlihî, Üsküplü İşhak Çelebi, Yahyâ Bey'in isimlerini anmak mümkündür (Kaya, 2012: 147).

Kaynakların verdiği bilgilere göre asıl adı Yusuf olan şevkî XV. asrın sonu ile XVI. asrın ilk çeyreğinde yaşamıştır. şiirlerinde şevkî mahlasnı kullanan şairin divanındaki Arapça ve Farsça şiirler dikkate alındığında iyi bir öğrenim gördüğü anlaşılmaktadır. Ktiplik yapan şevkî, Ktip şevkî ismiyle şöhret kazanmıştır (Yakar, 2010:3-4).

Kaynaklarda şevkî'nin edebî kişiliğinden övgüyle bahsedilmektedir. Sehi Bey Arapça, Farsça ve Türkçe şiirlerinin olduğunu söyler. İlim sahibi olan şairin şiirlerinin oldukça hoş olduğunu, şairinde zevk ve eğlenceye düşkün, rind meşrep bir mizaca sahip olduğunu, deyim ve atasözleriyle örülmüş gazelleri, ince hayallerle süslü matlalarnn bulunduğunu dile getirir (İpekten-Kut vd., 2017: 95). Ltifi, şevkî'nin kaside ve gazellerinin son derece sanatlı, zarif hayallerle bezeli olduğunu söyleyerek şiirlerinin herkes tarafından beğenildiğini zikretmektedir (Canım, 2018: 306-307). Kınalı-zâde Hasan elebi de şevkî'nin şiirleri ve şairliği üzerine müspet görüşler belirtmektedir (Sungurhan, 2017:487-488). Bir diğer tezkire yazar Gelibolulu Ali de, şevkî'nin çağdaşı şairlerden meziyetli olduğunu ve şiirlerini anlamsız sözcüklerle doldurmak yerine zarif ve mana dolu güzel şiirler kaleme aldığını söylemektedir (İsen 2017: 76).

Necâtî Bey'in divanı ilk olarak A. Nihad Tarlan (1963-1992) tarafından daha sonra Ozan Yılmaz (2015) tarafından, Edirneli şevkî'nin divanı ise ilk olarak H. İbrahim Yakar (2010) tarafından daha sonra T. İşinsu Durmuş-Rıdvan Canım (2018) tarafından günümüz Türkçesine aktarılarak ikişer kez yayımlanmıştır. Çalışmamıza konu olan her iki şairin yayımlanan divanlarında bulunan gazeller şunlardır.

“Necâtî Bey

18.

Mefûlü / Mefâ'l / Mefâ'l / Felm

1. Yüzün görene erse n'ola la'l-i şeker-h

Erzân olur ey şiir-dehen Ka'bede hurmâ

2. İhyâ-yı memât olduğum **bilse** lebünden

Cn vere-idi ermek in bu deme 'İs

3. Zülfün lebe vardı v gözünden hazeri yok

Havf-ı 'ases etmeye bel bâdede tersâ

4. Olmaya bahâ **açar isen söz deheninden**

Gün yüzde eger zerrece agzın ola peydâ
5. Düşdi bu **Necâtî** yine **zülfün** hevesine
 Ne kara yazıymış başına bu kuru sevdâ”

“**Edirneli Şevkî**

4.

Mefûlü / Mefâ’lü / Mefâ’lü / Fe’ülün
1. Yüzün görene erse n’ola la’l-i şeker-hâ
 Erzân olur ey **teng**-dehen Ka’bede hurmâ
2. İhyâ-yı memât olduğum **sezse** lebünden
 Cân verür-idi ermek için bu deme ‘İsâ
3. Zülfün lebüne vardı gözünden hazeri yok
 Havf-ı ‘ases etmeye belî bâdede tersâ
4. Olmaya bahâ **içre mehâ hiç bahânen**
 Gün yüzde eger zerrece agzun ola peydâ
5. Düşdi dil-i **Şevkî** yine **hattun** hevesine
 Ne kara yazılmış başına bu kuru sevdâ”

“**Necâtî Bey**

215.

Fâ’îlâtün / Fâ’îlâtün / Fâ’îlâtün Fâ’îlün
1. Bûse aldugın lebinden zülf-i **misk**-âsâ demez
 Başını kessen bu yolda râzını kat’â demez
2. Lâm-ı zülfünle elifkaddün nihâli var-iken
 Kimsene hüsn ü cemâl içinde sana lâ demez
3. Ben nece ölmeyeyim hasretle la’l-i nâb-ı yâr
 Hey meded öldüm bir içim su der-istem mâ demez
4. Geceler erteye dek senden yanıp yakıldugın
 Bogazından asılırsa şem‘-i bezm-ârâ demez
5. Cân u dil bend ü belâdan neçe baş kurtara kim
 Tolasır zülfün kemendi ‘âkil ü şeydâ demez
6. Göreyin tûbâveş olsun ‘âlem içre ser-nigûn
 Müntehâ kaddün nihâlin kim görüp tûbâ demez
7. Şehd yağar lebleri vasfında agzundan müdâm
 Kim **Necâtî** tab‘-ına tûtî-i şeker-hâ demez”

“**Edirneli Şevkî**

79.

Fâ’îlâtün / Fâ’îlâtün / Fâ’îlâtün Fâ’îlün
1. Bûse aldugın lebinden zülf-i **müşg**-âsâ demez
 Başını kessen bu yolda râzını kat’â demez
2. Lâm-ı zülfünle elifkaddün nihâli var-iken

- Kimsene hüsn ü cemâl içinde sana lâ demez*
3. *Ben nece ölmeyeyin hasretle la'l-i nâb-ı yâr*
Hey meded öldüm der-istem bir içim su mâ demez
4. *Geceler erteye dek senden yanıp yakılduğın*
Bogazından asılırsa şem'-i cem'-ârâ demez
5. *Cân u dil bend ü belâdan néçe baş kurtara kim*
Tolasır zülfün kemendi 'âkil ü seydâ demez
6. *Göreyin tûbâveş olsun 'âlem içre ser-nigûn*
Müntehâ kaddün nihâlin kim görüp tûbâ demez
7. *Şehd yagar lebleri vasfında agzından müdâm*
Tab'-ı Şevkî'ye niçün tûti-i şekker-hâ demez"

1. Maddi deliller:

1.1. Şairlerin divanları:

Necâtî Bey'in divanı, ilk olarak Ali Nihat Tarlan tarafından 1963 yılında Amasya, Diyarbakır ve İstanbul'da bulunan kütüphanelerde kayıtlı 25 yazma nüshanın karşılaştırılması yapılarak Latin harfleriyle (çevriyazı metin şeklinde) yayımlanmıştır. Divan ikinci kez ise Ozan Yılmaz tarafından 2015 yılında Ali Nihat Tarlan yayımı esas alınarak günümüz Türkiye Türkçesi imlasiyla ve Latin harfleriyle yayımlanmıştır. Yılmaz, erişebildiği yeni nüshalardan hareketle eserin Tarlan tarafından hazırlanan yayımında yer almayan 6 gazel, 2 kaside, 2 kıta, 2 Farsça nazm, 1 Farsça müfred olmak üzere 13 yeni manzumeyi yayıma hazırladığı Necâtî Bey Divanı'na eklemiştir. Böylece Ozan Yılmaz'ın hazırlamış olduğu Necâtî Bey Divanı'nda 28 kaside, 654 gazel, 5 musammat, 4 mesnevi, 69 kıta, 2 rubai, 22 müfred ve 14 Farsça şiir olmak üzere toplam 796 manzume yer almaktadır (Yılmaz, 2015: 12).

Necâtî Bey hakkında çalışma yapan İsmet Şanlı, şairin Hüsrev Beg Kütüphanesi R-2004, R-2803 ve R-6345 numaralarda kayıtlı 3 divan nüshasını ve Michigan Üniversitesi Kütüphanesinde kayıtlı olan bir nüshayı yayımlanan metinlerle mukayese etmiş hem Ali Nihat Tarlan hem de Ozan Yılmaz tarafından hazırlanan Necâtî Bey Divanı metinlerinde 6 gazelin yer olmadığını tespit etmiştir. Yayımlanan metinlerde bulunmayan bu şiirlerden 5'i R-6345 numarasıyla Hüsrev Beg Kütüphanesi'nde kayıtlı olan nüshada, 1'i ise 403 numarayla Michigan Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlı nüshada yer almaktadır (Şanlı, 2017: 269). Ayrıca Suat Donuk tarafından hazırlanan "Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü 59 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr İsimli Şiir Mecmuası (1a-70b) (Çeviri yazılı, Tenkitli Metin)" yüksek lisans tezi içerisinde Necâtî Bey'in basılı divanlarında yer almayan bir gazeli görülmektedir. Necâtî Bey'in divanının eksiksiz bir şekilde meydana getirilebilmesi için tespit edilen tüm divan nüshaları, mecmualar vd. yazma eserlerin özenle gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Edirneli Şevkî'nin divanı üzerine yapılan iki çalışma vardır. Edirneli Şevkî Divanı, ilk olarak İbrahim Yakar tarafından Almanya Berlin Devlet Kütüphanesi Or. Ms. 1630 numarada kayıtlı olan nüsha, Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Nr 2930 numarada kayıtlı olan nüsha ve mecmualarda yer alan şiirlerinin toparlanması ile tenkitli metin şeklinde yayımlanmıştır (2010). Yakar'ın hazırlamış olduğu çalışmada 227 Türkçe, 12 Farsça, 1 Türkçe-Arapça mülemma olmak üzere toplam 240 gazel, 20 Türkçe, 4 Farsça olmak üzere toplam 24 kaside, 2 mersiye, 11 kıta, 1 terakib-bend, 1 murabba, 1 muhammes, 1 müseddes, 1 mu'aşşer, 1 Farsça tarih, 7 müfred (2'si Farsça) bulunmaktadır. İkinci çalışma ise Tuba İşinsu Durmuş ve Rıdvan Canım tarafından yapılmıştır (2018). Yapılan ikinci çalışmada

Almanya Berlin Devlet Kütüphanesi Or. Ms. 1630 numarada kayıtlı olan nüsha, Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Nr 2930 numarada kayıtlı olan nüshalar üzerinden yapılmıştır. Bu çalışmada 24 kaside (4'ü Farsça), 224 gazel (12'si Farsça), 4 müfred (1'i Farsça), 2 Farsça manzume olmak üzere toplam 254 şiir yer almaktadır.

Necâti Bey'in divanının yurt içi ve yurt dışında bulunan kütüphanelerde çok sayıda nüshası bulunmaktadır. Yapılan tarama sonucunda Milli Kütüphane'de erişime açık olan 06 Mil Yz A 2391, 06 Mil Yz A 8080/1, 06 Mil Yz A 878, 06 Mil Yz A 2391/1, 06 Mil Yz A 6892/2, 06 Mil Yz A 2735, 06 Mil Yz A 6902, 06 Mil Yz A 9960, 06 Mil Yz A 8855/1, 06 Mil Yz A 8863, 06 Mil Yz A 9067, 06 Mil Yz A 878, 06 Hk 937, 06 Hk 948, 06 Hk 183, 06 Hk 184, 06 Hk 109, 06 Hk 865, 06 Hk 4726, 06 Hk 260, 06 Hk 183, 06 Hk 184, 06 Mil. Yz FB 230 ve 51 Edeb Türkî M numarası ile kayıtlı olan 23 nüshada çalışmaya konu olan şiir bulunmamaktadır. Yine Milli Kütüphane'de 06 Mil Yz A 6891/2 ve 06 Hk 499 numarayla kayıtlı iki nüshada söz konusu şiir bulunmaktadır.

Milli kütüphanenin dışında İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde kayıtlı Necâti Bey divan nüshaları içerisinde sadece *NEKTYO2854 894.35-1* demirbaş numarasıyla kayıtlı nüsha içerisinde çalışmaya konu olan şiir bulunmaktadır. Yine Michigan Üniversitesi Kütüphanesi'nde Isl. Ms. 403 demirbaş numarasıyla kayıtlı olan Necâti Bey Divanı içerisinde çalışmaya konu olan şiir yer almaktadır. Erişilen 34 nüsha içerisinde sadece 4 nüsha içerisinde çalışmaya konu olan şiirin bulunduğu görülmektedir. Bu nüshalar içerisinde yer alan şiirlerde de "beste-dehen/şehd-dehen/şîr-dehen; erzân olur/erzân idi; İhyâ-yı memât/hayat u memât; söz dehanından/sırr-ı dehanından gibi bazı farklılıklar bulunmaktadır. Nüshalar arasındaki bu farkların görülmesi için çalışma sonunda nüshalarda yer alan şiirler verilecektir.

Edirneli Şevkî Divanı'nın Türkiye kütüphanelerinde nüshası bulunmamaktadır. Divanın iki nüshasından biri "Medine Arif Hikmet Kitaplığı, nr. 152/811" diğeri ise "Almanya/Berlin Devlet Kütüphanesi, Or. Ms. 1630" bulunmaktadır. Medine Arif Hikmet Kitaplığı, nr. 152/811 numarada kayıtlı olan divanın Süleymaniye Kütüphanesi yazma bağışlar nr. 2930'da mikrofilmi bulunmaktadır (Yakar, 2010: 14). Çalışmaya konu olan şiirlerin ilki Şevkî'nin A: 39^a; M: 1^b'de ikincisi ise A: 45^a; M: 13^b'de kayıtlı bulunmaktadır. Ayrıca ilk şiir hem Edirneli Nazmî'nin "Mecma'u'n- Nezâ'ir'de hem de "Pevane Bey Mecmuası 19^b'de Şevkî adına kayıtlı bulunmaktadır. Mecmualarda kayıtlı olan şiir aşağıda aralarındaki fark koyu renk yapılarak verilmiştir.

Mecma'u'n-Nezâ'ir

286 Nazîre-i Şevkî

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün

1. Yüzüñ görene irse n'ola la'l-i şeker-hâ

Erzân olur ey şîr-dehen Ka'bede hurmâ

2. İhyâ-yı memât oldugını **bilse** demünden

Cân vürür idi irmek için bu deme 'İsâ

3. Zülfüñ **lebe** vardı vü gözüñden **hazer itmez**

Havf-i 'ases itmeye belî bâdede tersâ

4. Olmaya bahâ içersen söz dehenünden

Gün yüzde eger zerrece agzun ola peydâ

5. Düşdi dil-i **Şevkî** yine **zülfin** hevesine
Ne kara yazıymış başına bu kuru sevdâ”

Pervane Bey Mecmuası

234 Nazire-i Şevkî

Mefûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün

1. Yüzün görene irse n'ola la'l-i şeker-hâ

Erzân olur ey **teng**-dehen Ka'be'de hurmâ

2. İhyâ-yi memât oldugımı **sezse** lebünden

Cân vürür idi irmek için bu deme 'İsâ

3. Zülfin **lebüne** viridi gözünden hazer **ey dost**

Havf-i 'ases itmeye belî bâdede tersâ

4. Olmaya bahâ içre bahâ hîç bahâ yok

Gün yüzde eger zerrece agzun ola peydâ

5. Düşdi dil-i **Şevkî** yine **hattun** hevesine

Ne kare yazılmış başına bu kuru sevdâ”

1.2. Vezin, kafiye, nazım birimi sayısı:

Çalışmaya konu olan şiirlerden ilki aruz vezninin hezec bahrinin *Mefûlü/Mefâ'îlü/Mefâ'îlü/ Fe'ûlün* kalıbıyla kaleme alınmıştır. Beş beyitlik bu gazelde kullanılan vezin divan şairleri tarafından en çok tercih edilen vezinler arasında yer almaktadır. Şairlerin sadece gazelleri dikkate alındığı zaman Necâtî Bey *Mefûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün* kalıbıyla 38, Şevkî 9; gazel kaleme almıştır. Necâtî Bey, toplam 652 gazelinin % 6'sında (38 şiirde) bu vezni kullanırken, Edirneli Şevkî ise toplam 224 gazelinin % 4'ünde (9 şiirde) bu vezni tercih etmiştir. Mevcut verilerden hareketle Necâtî Bey *Mefûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün* veznini % 23 Edirneli Şevkî'den daha fazla kullanmıştır.

Gazele redif ve kafiye açısından bakılacak olursa gazelde redif bulunmamaktadır. Kafiye olarak ise “â” sesinin kullanıldığı görülmektedir. Necâtî Bey “â” sesini çalışmaya konu olan gazelin dışında kafiye olarak 4 defa, Şevkî ise çalışmaya konu olan gazel dışında 1 defa “â” sesini kafiye olarak kullanmıştır. Necâtî Bey de Şevkî de gazellerinin yaklaşık olarak % 1'inde “â” sesini kafiye olarak tercih etmiştir. Çalışmamıza konu olan gazelin redifi bulunmamaktadır. Necâtî Bey'in 652 gazelinin (% 10,6) 69'unda, Şevkî'nin ise 212 gazelinin (% 13,2) 28'inde redif kullanmadığı görülmektedir.

İncelememize konu olan gazel 5 beyitten oluşmaktadır. Her iki şairin divanında da 5 beyitlik şiirler fazladır. Necâtî Bey'in gazellerinin % 27'si (176 gazel) 5 beyitten, Şevkî'nin gazellerinin % 21 (47 gazel) 5 beyitten oluşmaktadır. Necâtî Bey'in divanında 5 beyitlik gazellere % 6, Şevkî'ye göre daha fazla yer verdiği görülmektedir.

Sadece vezin, kafiye ve nazım birimi sayısına bakarak gazellerin Necâtî Bey'e ait olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü Necâtî Bey'in (652) şiir sayısı Edirneli Şevkî'nin (227) şiir sayısının 3 katıdır. Dolayısıyla Necâtî Bey'in bu alanlarda Edirneli Şevkî'den önde görülmesi çok doğaldır. Gerek vezin gerekse kafiye ve redif hususi bir kullanım arz etmemekte, herhangi bir şair için söz konusu şiirlerde ayırt edici bir ögeye dönüşmemektedir.

2. Muhtevaya dair deliller:

Çalışmanın bu bölümünde gazeller içerdikleri sözcük ve sözcük grupları ile bunların her iki şairin divanlarında kullanımı, kullanım sıklığı açısından incelenmesiyle içerik bakımından dikkati celbeden ve karakteristik bir kullanım gösteren tercihlerin hangi şair için ayırt edici bir özellik olduğu ortaya konacaktır.

“Yüzün görene irse n’ola la’l-i şeker-hâ
Erzân olur ey **şîr/teng**-dehen Ka’be’de hurmâ”

a) la’l-i şeker-hâ: Şairler gazelin ilk beytinde sevgiliye; “Ey dar ağızlı sevgili! Yüzünü görenlere, şeker çiğneyen (tatlı) dudakların nasip olsa ne olur? Zira Kâbe’de hurma ucuz olur,” diyerek seslenir. Bu beyitte şairler “la’l-i şeker-hâ” tamlamasıyla sevgilinin tatlı dudaklarına âşıkların ulaşma isteğini anlatmaktadır. Her iki şair de divanlarında “la’l-i şeker-hâ” tamlamasını bir defa kullanmışlardır. Tamlamayı oluşturan sözcüklerden “şeker-hâ” sözcüğünü Necâtî Bey çalışmaya konu olan gazelle birlikte 3 defa tath dilli, tatlı söz söyleyen anlamında kullanmıştır. Şevkî’nin ise şeker-hâ sözcüğünü yalnızca çalışmaya konu olan gazelde kullandığı görülmektedir.

“Şehd yağar lebleri vafında ağızından müdâm
Kim **Necâtî** tabına tûtî-i şeker-hâ demez (G.217/7)”

“Yok yerlere harc eyleme sözünü **Necâtî**
Söyler diye tûtî-i şeker-hâyı kınarlar (G.156/8)”

Necâtî Bey yukarıdaki beyitlerde “tûtî-i şeker-hâ” tamlamasını kendi şairlik yeteneğiyle bağdaştırarak kullanmıştır.

b) şîr/teng -dehen: Divan şairleri birçok açıdan sevgilinin ağızını şiirlerinde zikretmişlerdir. Ağız; sevgilinin güzellik unsurları içerisinde yuvarlak oluşu, kenarındaki ben ve ayva tüyleri ile görülmeye değer bir güzellik olması, darlığı ve yok denecek kadar küçük olması gibi özellikleriyle şairler tarafından şiirde kullanılmıştır. Ağızın süt kokması şeklinde anlamlandırabileceğimiz saflığı ve temizliği ifade eden “şîr-dehen” kullanımı ise divan şiirinde çok nadir rastlanılacak bir kullanımdır. Beyitte sevgilinin ağız için Necâtî Bey şîr-dehen kullanımını tercih ederken Şevkî ise divanının Almanya Berlin nüshasında teng-dehen Süleymaniye nüshası ve Mecmu’u’n Nezâir’de “şîr-dehen” kullanımını tercih ettiği görülmektedir. Şairlerin divanları incelendiği zaman her iki şairinde bu kavramları sadece çalışmaya konu olan gazelde kullandığı görülmektedir. Beyitte incelemeye aldığımız sözcüklerin her ikisinin Edirneli Şevkî tarafından divanının farklı nüshalarında ve nazire mecmualarında iki farklı kullanımın bulunması beyitin iki şairden hangisine ait olduğunu söylemeyi imkânsız kılmaktadır.

“Yüzün görene irse n’ola la’l-i şeker-hâ
Erzân olur ey şîr-dehen Ka’bede hurmâ E.Ş (Mecma’u’n Nezâir’de kayıtlı olan 286 numaralı gazel)”
“Yüzün görene irse n’ola la’l-i şeker-hâ
Erzân olur ey teng-dehen Ka’be’de hurmâ E.Ş (Mecma’u’n Nezâir’de kayıtlı olan 234 numaralı gazel)”

c) Yüz-Kâbe, dudak/ağız- hurma: Klasik Türk şiirinde yüz- Kâbe ve ağız/dudak- hurma kavramları aralarındaki anlam ilişkisi nedeniyle birçok sanata konu olarak şairler tarafından kullanılmıştır. İncelemeye konu olan beyitte her iki şair de sevgilinin yüzünü Kâbe’yle ilişkilendirmişlerdir. Bu

ilişkilendirmeyi Necâti Bey çalışmaya konu olan gazelin dışında beş gazelinde daha kullanırken Şevkî'nin çalışmaya konu olan gazel dışında böyle bir kullanımı görülmemektedir.

“Nola gelse hatt-ı sebzın ne hatası ola ki
Ka'be'nin çevresine âyet-i Kur'an yazalar (G.207/2) N.B”

Beyitte dikkat çeken bir diğer kullanım ise hurma-ağız arasında kurulan anlam ilişkisidir. Divan şairlerinin hurma meyvesini tatlılığından ve yumuşaklığından dolayı sevgilinin ağzı veya dudağı ile ilişkilendirerek şiirlerinde kullandıkları görülmektedir. Necâti Bey'in çalışmaya konu olan gazel dışında bir kasidesinde iki sözcüğü bu anlam çerçevesi içerisinde kullandığı görülmektedir. Şevkî'nin ise çalışmaya konu olan gazelin dışında sözcükleri aynı anlam çerçevesi içerisinde iki gazelinde kullandığı tespit edilmiştir. Şevkî'nin bu iki gazelde aynı beyti küçük bir farklılık yaparak kullandığı görülmektedir.

“Verir haber-i lalini bâd-ı ser-i kûyun
Lâ-büd getirir Kâbe müsâfirleri hurmâ (K.2/4) N.B”

“Uşşâk tuysa bûseye kûyuñda vechi var
Ey nûş-ı leb midir kişi hurmâyı Ka'bede (G.176/5) E.Ş”

“Uşşâk tuysa bûseye kûyuñda vechi var
Ey şehd-leb nider kişi hurmâyı Ka'bede (G. 181/7)”
Bu kullanımlardan yola çıkarak beytin bir şaire aidiyetini söylemek mümkün değildir.
“İhyâ-yı memât olduğumı **bilse/sezse** lebünden
Cân vere-idi ermek için bu deme ‘İsâ”

a) Leb/Hz. İsâ: Hz. İsâ, dudaklarıyla ölüleri dirilttiğini bilse/sezseydi; bu zamana ulaşmak için canını verirdi. Klasik Türk şiirinde leb (dudak) üzerinde en çok durulan güzellik unsurlarından biridir. Leb (dudak) görünüşündeki güzellik, renk, darlık, yuvarlaklık, söz, konuşma vs. yönleriyle divan şairlerinin çokça yer verdikleri, vazgeçemedikleri bir güzellik unsurudur. Ayrıca dudak canın son çıkış noktası olması hasebiyle can ile yakından ilgilidir. Dudak, içenin ölümsüzlüğe erişeceği âb-ı hayat, çeşme-i cân, kevser ve çeşme-i hayvan olarak tanımlanır. Fakat onu elde edebilen görülmemiştir. Bunların dışında dudak söyledikleriyle ölüleri diriltmesi yönüyle İsâ-nefes ve İsâ-dem'dir (Pala, 2010: 285). Beyitte de sevgilinin dudaklarının ölüleri dirilttiği anlatılmaktadır. Sevgilinin dudaklarının can bahşetmesi veya ölüleri (âşıkları) diriltmesi klasik Türk şiirinde en çok kullanılan benzetmelerdendir. Sevgili bu yönüyle ölüleri diriltme kerametini gösteren Hz. İsâ'ya teşbih edilir. Necâti Bey'in bu gazel dışında 2, Edirneli Şevkî'nin ise 1 gazelde klasik Türk şiirinin telmih dünyası içinde sevgilinin dudağını Hz. İsâ'nın ölüleri diriltme kerametine teşbih yaparak kullandığı görülmektedir.

“Mesihvâr verirken hayât mürdelere
Aceb budur leb-i cân-bahşı kan içir dir[i]'olur (G.170/B.2) N.B”

“Kimi İsâ der leb-i cân-bahşına kimisi Hızır
Soravırırsan hakikat cism birdir nâm iki (G.625/B.5) N.B”

“Leb-i can-bahşunun i‘câzın işitdi ki bugün
Utanur inmege gökden aşaga Rûhu'llâh (G.177/B.4) E.Ş”

b) Can ver-: Klasik Türk şiirinde “cân” oldukça sık kullanılan bir sözcüktür. Can aşığın elindeki tek nakdidir. Tek sermayesi canı olan âşık onunla maşukun aşkını kazanmak ister. Maşukun, âşiğe yüz çevirmesi, ondan ilgisini kesmesi canın bedeni terk etmesi demektir. Maşukun bir tebessümü uğruna âşık binlerce canı olsa vermeye hazırdır. Bundan dolayı can kelimesi can vermek, can almak, cansız koymak, can oynamak gibi deyim içerisinde oldukça sık kullanılmıştır. Beyitte de sevgilinin dudağıyla âşıklara can bahşettiğini söyleyen şairler Hz. İsa'nın sevgilinin bulunduğu zamana gelmek için canından vazgeçeceğini söylemektedir. Hem Necâtî Bey'in hem Edirneli Şevki'nin gazellerinde “can vermek” deyiminin oldukça sık kullandığı görülmektedir.

“Cân verir İsa suyu diye leb-i handânına
Ömrü içinde şarâb-ı ergavânı bilmeyen (G.421/B.5) N.B”

“La'l-i cânân diyü cân virdi dil-i hastamız âh
Niye komaz 'aceb ol gamze-i fettân hakına (G.178/B.4) E.Ş”

c) İhyâ-yı memat: Ölülere diriltmek anlamında kullanılan bu tamlama her iki şairin de divanında sadece çalışmaya konu olan gazelde kullanılmıştır.

“Zülfün lebe vardı ve gözünden hazeri yok
Havf-ı 'ases etmeye belî bâdede tersâ”

a) Zülf, leb, göz: Saçların korkmadan gözüne yaklaştı. Nitekim Hristiyan olan, şarap içme konusunda bekçiden korkmaz. Beyitte teşhis, teşbih, leff ü neşr gibi edebî sanatların kullanıldığı görülmektedir. Zülf, leb ve göz divan şairlerin en çok kullandığı kelimelerin başında gelmektedir. Zülf; şekli, kokusu ve rengi yönüyle birçok kavrama teşbih edilir. Beyitte şairler zülfü rengi yönüyle kâfir/Hristiyan'a benzetmiştir. Necâtî Bey'de bu kullanım 6 gazelde daha görülürken Edirneli Şevki'de 8 gazelde görülmektedir. Dudağın (leb) klasik Türk edebiyatında birçok açıdan benzetme ve mecazlara konu olduğu görülmektedir. Dudak; şekil ve renk açısından meyhâne, şarap, kadeh, sâkı, meze, vb. kavramlara karşılık kullanılır (Pala, 2010: 285). Beyitte de dudak (leb) şaraba benzetilmiştir. Necâtî Bey leb-şarap teşbihini bu gazel dışında 13 gazelinde daha kullanırken Edirneli Şevki de leb-şarap teşbihini bu gazel dışında 13 defa kullanmıştır. Klasik Türk şiirinde en fazla dile getirilen güzellik öğelerinden biri de gözdür. Gözün sevgiliye ait bütün özellikleri üzerinde taşıdığı söylenmektedir. Birçok yönden benzerleri bulunan göz üzerine çok fazla teşbih yapılmıştır. Yapılan bu benzetmeler arasında bekçi de yer almaktadır. İncelenen beyitte de göze bekçi görevi yüklenmiştir. Her iki şairin divanı üzerinde yapılan incelemede Necâtî Bey'in çalışmaya konu olan gazel dışında diğer şiirlerinde gözü bu anlam bağlamında kullanmadığı görülmektedir.

b) Havf, hazer, tersâ: Korkma, sakınma anlamına gelen “havf ve hazer” kelimeleri klasik Türk şairlerin sık kullandığı kelimeler arasında yer almaktadır. Söz konusu beyitte de kelimeler korku anlamında kullanılmıştır. Necâtî Bey bu kelimelerden havfı 10 kez, hazeri 9 kez kullanırken aynı kelimeler Edirneli Şevki'de bu gazel dışındaki şiirlerinde kullanılmamıştır. Tersâ; puta tapan, Hristiyan anlamına gelen kelime divan şiirinde genç ve güzel sevgili için kullanılmaktadır (Pala, 2010: 451). Sözcük beyitte gerçek anlamında kullanılmıştır. Necâtî Bey tersâ sözcüğünü 1 defa kullanırken aynı sözcüğü Edirneli Şevki'nin 2 kez kullandığı görülmektedir.

“Olmaya bahâ **açar isen söz deheninden**

Gün yüzde eger zerrece agzın ola peydâ N.B”

“Olmaya bahâ **içre mehâ hıç bahânen**

Gün yüzde eger zerrece agzun ola peydâ E.Ş”

“Olmaya bahâ içre bahâ hıç bahâ yok

Gün yüzde eger zerrece agzuñ ola peydâ E.Ş (*Pervâne Bey Mecmuasında kayıtlı olan 234 numaralı gazel*)”

“Olmaya bahâ içersen söz dehenünden

Gün yüzde eger zerrece agzun ola peydâ E.Ş (*Mecma’u’n Nezâir’de kayıtlı olan 286 numaralı gazel*)”

“Ey ay! Güneş yüzünde, ağzın, zerre kadar görünürse değer açısından hiç endişen olmasın” şeklinde günümüz Türkçesine aktarabileceğimiz beyitin ilk mısraı ilk iki sözcükten sonra şairlerin divanında farklı şekilde kaydedilmiştir. Ancak “Mecma’u’n Nezâir’de” ve “Pervâne Bey Mecmuası’nda” Edirneli Şevkî adına kayıtlı olan gazelde beytin Necâti Bey’in adına kayıtlı olan aynı gazelin aynı numaralı beytinden farksız olduğu görülmektedir.

Beyitte dikkat çeken kullanım ise gün-yüz benzetmesidir. Klasik Türk şiirinde oldukça sık kullanılan bu teşbihte sevgilinin yüzü güneştir, sevgili görününce güneş doğmuş olur. Necâti Bey bu teşbihi bu gazel dışında 29 gazelinde kullanırken Edirneli Şevkî ise aynı benzetmeyi 10 defa kullanmıştır.

“Düşdi bu **Necâti** yine **zülün** hevesine

Ne kara yazıymış başına bu kuru sevdâ”

“Düşdi dil-i **Şevkî** yine **hattun** hevesine

Ne kare yazılmış başına bu kuru sevdâ”

“Düşdi dil-i **Şevkî** yine **zülün** hevesine

Ne kara yazıymış başına bu kuru sevdâ (*Mecma’u’n Nezâir’de kayıtlı olan 286 numaralı gazel*)”

Şairler; gönüllerinin yine sevgilinin ayva tüyü/saçı arzusuna kapıldığını; ancak bu beyhude sevdanın başına kara yazıldığını söylemektedir. Beyitte dikkati çeken iki kullanım bulunmaktadır: Bunlardan ilki “kara yazı” deyimidir. Kötü kader/talih için kullanılan bu deyim şairler tarafından da aynı anlamda kullanılmıştır. Necâti Bey bu deymi çalışmaya konu olan gazel dışında bir defa daha kullanırken Edirneli Şevkî bu deymi söz konusu gazel dışında kullanmamıştır. Beyitte dikkati çeken ikinci kullanım ise “kuru sevdâ” kelime grubudur. Beyhude/boşuna sevdâ anlamına gelen bu kullanım divan edebiyatında çok sık görülmez. Çünkü klasik edebiyatta âşık sevgilinin kendine meyletme umuduyla yaşar ve bu durumdan memnundur. Her iki şairin de divanlarında bu kullanım sadece çalışmaya konu olan gazellerinde bulunmaktadır.

Gazelde muhtevaya dayalı kullanımlardan elde edilen sonuç her iki şairinde gazelde incelemeye alınan kelimeleri kullanım sıklıklarının birbirine çok yakın olduğudur. Dolayısıyla buradan hareketle gazelin hangi şaire ait olabileceğini söylemek çok zordur. Bu sebeple şairlerin üslubundan hareketle gazellerin hangi şaire ait olabileceği hususunda bir inceleme yapmak gerekecektir.

3. Üsluba dair deliller:

Necâti Bey, yaşadığı dönemden başlayarak hemen tüm kaynaklarda divan şiirinin en kuvvetli isimleri arasında zikredilmektedir (Kaya, 2012: 145). Bunun yanı sıra bazı kaynaklarda şairin adı Şeyhî ve Ahmed Paşa ile birlikte klasik Türk şiirini kuran üç isimden biri olarak anılmaktadır. 15. yüzyılın sade dil kullanan şairleri arasında, zarif ve sade bir halk Türkçesiyle şiirler kaleme alan Necâti Bey, divanındaki 652 gazelin büyük çoğunluğunu Türkçe kelimelerle söylemiş; bu şiirlerin redifleri ve kafiyelerini Türkçe fiil ve sözcüklerden oluşturmuştur (Acar, 2009: 8). Şiirlerinde çok fazla sayıda deyim, atasözü kullanması, daha çok gazel ve mersiye türündeki şiirleriyle şöhret kazanmasıyla tanınan Necâti Bey için kaynaklar şunları dile getirmektedir. Şairin yakın arkadaşı olan Sehî Bey'in tezkiresinde dile getirdiğine göre "...Necâti'nin gazelleri oldukça güzel, renkli, ince, sade, içe işleyici, hep aynı mertebede, yakıcı olup güzellik ve zarafette âdetâ mucize sınırına erişmiştir. Şairin çok beğenilmiş matlaları ve âşikane gazelleri vardır. Hayallerle dolu kasideleri, inciler saçan kıtaları ve şiirleri ezbere bilinmektedir. Şair, şiirlerinde öyle bir eda ve üslup ortaya koymuştur ki Mevlâna İdris-i Bitlisî ünlü eseri *Tevârih-i Âl-i Osmân*'da onu, "Hüsrev-i Rûm" sıfatına lâıyk görmüştür. Tasavvuf meydanında da şeyhlere yaraşır tarzda, hakikat vadisinde son derece güzel sözleri ve parlak şiirleri bulunmaktadır..." (İpekten-Kut vd., 2017: 95).

Latîfi, "...Rum şairlerinin yüzü suyu olduğunu söylediği Necâti için insana ruh veren parlak şiirleriyle Anadolu'da sözün özünü ilk Necâti bulmuş, Sâfi ile başlayan şiirde atasözü söyleme geleneği Necâti Bey'de olgunluğa erişmiştir. Gazel tarzında yeni bir yol açan şair kendisinden önceki şairlerin üsluplarını da geçersiz kılmıştır. Büyüleyici bir güzellikte olan şiirleri ortada dururken başka şairlerin divan tertip etmeye kalkmaları haramdır. Onun şeker gibi tatlı şiirleri halk ve aydın kesimden herkesin beğenisini kazanmaktadır..." (Canım, 2000: 515-522). Âşık Çelebi ise Necâti için, "...Rum diyarındaki şairlerin hükümdarıdır. Anadolu şairlerini, Fars şairlerinin acımasızca attıkları ayıplama taşlarının açmış olduğu yaralardan o kurtarmıştır. Necâti Bey'in şiirleri o kadar beğenilmiştir ki bazı beyitleri atasözü gibi kullanılmıştır. Şiirlerinde el değmemiş birçok hayaller ve tatlı anlamlar vardır. Divan şairleri arasında şiirleri böyle dillerde dolaşan güzel, temiz edalı, şiirleri renkli bir şair pek nadir görülür" (Kılıç, 2018: 362-367) demektedir.

Necâti Bey'in özellikle gazellerinde dili bir hayli yalın, üslubu güçlü ve etkileyicidir. Kendine özgü gösterişli hayallerle bezeli şiirlerinde büyük oranda mahallî renk ve nitelik görülmektedir. Bu yerellik sadece şairin kullanmış olduğu dilde değil benzetmelerinde, son derece canlı tasvirlerle anlattığı tabiat ve av sahnelerinde de güçlü bir şekilde hissedilir (Soysal, 2002: 337-338). Necâti'nin halkın dilini ve sosyal yaşantısını yansıtan nükteli ifadesi ve kuvvetli bir dil hâkimiyeti vardır. Ayrıca şairin kelime hazinesinin zenginliği, kullandığı benzetme ve mecaz öğelerindeki eşsizlik, söyleyişindeki rahatlık, yeri geldikçe söylediklerini deyim ve atasözleriyle süslemesi ile rindane tarzı onu çağdaşlarından farklı kılmaktadır. Bunun yanı sıra aruzu Türkçeye büyük bir başarıyla tatbik edebilmesi de onun önemli özellikleri arasında yerini almaktadır (Kaya, 2006: 477-478).

Daha hayatta iken üstat şair olarak görülen Necâti Bey'e dönemindeki şairlerin dışında sonraki yüzyıllarda yaşayan şairler de büyük bir hayranlık beslemiş ve şiirlerine nazirler söylemişlerdir.

Necâti'yi çok beğenen Mihrî Hatun, Rızâî, Sehî, Sunî, Sûzî-i Nakşibendî, Şevkî, Taliî, Üsküplü Zahrî, Vâlihî; (Soysal, 2002: 338) Âsaf (Damad Mahmud Paşa), Bâkî, Fuzûlî, Hayâlî, Mesihî, Mürekkepçi Enverî, Nedim, Neşâtî, Nihânî, Revânî, Üsküplü İshâk Çelebi ve Yahyâ Bey (Kaya, 2012: 147) gibi şairler Necâti'nin şiirlerine nazireler yazmışlardır.

şevkî de bu konumdaki isimlerden birisidir. şair, kaynaklarda ikinci sınıf şairler arasında gösterilmektedir. Buna rağmen şevkî, Necâtî Bey'in etkisinde ve yolunda olan şairler arasında yer alması sebebiyle oldukça kıymetli bir şairdir. Bilindiği üzere sade ve yalın üslup, İstanbul Türkçesi gibi ifadeler klasik Türk şiirinin özellikle ilk dönemlerinde eser veren sanatçılar için sıkça kullanılan özellikler arasındadır. İstanbul'un fethedilmesiyle birlikte Türkçenin yazı dili olarak yavaş yavaş bedîi bir dile dönüştüğü aşamada eser veren sanatçıların üslup olarak neyi tercih ettikleri meselesinin aydınlatması bakımından şevkî'nin konumu önemlidir. Araştırmacılar tarafından ön plana çıkarılan 15 ve 16. yüzyıla ait folklorik üslubun kullanımını bir üst seviyeye yükselten Necâtî Bey haricinde dönemin diğer şairlerinde de bu kullanımla karşılaşılabildiğini göstermesi açısından şevkî ve benzeri isimlerin gündeme gelmesi oldukça önemlidir. şevkî'nin üslubunun en önemli özelliklerinden birisi çağrışımlı söz sanatlarını başarılı bir şekilde kullanmasıdır. Bu özellik bedîi üsluba ait kullanımların başında gelir. Bu çerçevede, şevkî'nin üslubu şiirinin taşıdığı folklorik öğeleri estetik bir düzlemde ortaya koyabilen bir tarzdır. şevkî'nin şiirlerinin Necâtî Bey'in şiirleri ile bu kadar benzer özellikler göstermesi de bu nedendir.

Necâtî'nin kendi dönemindeki üstat konumu önemli olmakla birlikte bu dönemde benzer muhtevada, Türkçe kullanımına önem veren folklorik üslubu benimseyen farklı şairlerin de bulunduğu, toplumun ve zamanın yapısı gereği Türkçe'nin Arapça ve Farsçaya göre daha üstün olduğu bilinmektedir.

Necâtî Bey ve onun önemli takipçilerinden olan şevkî'nin üslubu hemen hemen aynı özellikleri göstermektedir. Bu durumdan yola çıkarak Necâtî Bey ve şevkî'nin gazellerinin ortak özellikleri olarak şunlar ön plana çıkar: Her iki şairin şiirlerinde âşıkane, samimi ve sade bir dil kullandığı, bu sadeliğin yalnız dilde değil, teşbihlerinde de görüldüğü söylenebilir. Ayrıca hem Necâtî Bey'in hem de şevkî'nin atasözü ve deyimleri şiirlerinde ustalıkla kullandıkları ve aruzu Türkçeye uygulama konusunda oldukça başarılı oldukları araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır.

Bu açılardan incelenen gazelerde varılan tespitler şunlardır: Edirneli şevkî; Necâtî Bey'in önemli takipçilerinden biri olduğu için üslup olarak birbirlerine çok yakındırlar. şairlerin divanlarına bakıldığı zaman bu açık bir şekilde görülmektedir.

Çalışmaya konu olan gazelde Necâtî Bey 17 imale yaparken şevkî'de bu sayı 16 dır. şairlerin her iki gazelde de hiç zihaf yapmadığı görülmüştür. Aruz vezninin Türkçeye uygulanma konusundaki zorluk dikkate alınırsa bu durum; yapılan imalelerin sayısı klasik Türk edebiyatının ilk dönemi için şairlerin Türkçeyi aruza uygulamadaki başarılarını göstermektedir.

4. Diğer deliller

4.1. Mahlas kullanımı

Bazı hallerde şairlerin mahlas kullanımını kendilerine özgü bir hususiyet gösterebilir. Bu yüzden şairlerin mahlasını nerede, nasıl ve hangi mısradaki kullandığı araştırmacı açısından önem kazanmaktadır. (Kaplan, 2016: 1052). Bu değerler ışığında gazelin son beytine bakıldığı zaman Necâtî Bey'in de şevkî'nin de mahlaslarını makta beytinin ilk mısramda üçüncü kelime olarak kullandığı görülmektedir. şevkî, Necâtî Bey'den farklı olarak mahlasını bir tamlama içerisinde kullanmıştır.

Necâtî Bey 652 gazelinin 446'sında (% 68) mahlasını makta beytinin ilk mısramda, 157'sinde (% 24) ikinci mısramda kullanmıştır. Bunların dışında Necâtî Bey makta beytinden önce 25 defa mahlas kullandığı görülmektedir. Bu kullanımların 19'u ilk mısradayken 6'sı ikinci mısradaki bulunmaktadır.

Mahlasını tamlamalı olarak kullandığı Şiir sayısı 7 olan Necâti Bey bunların 6'sını makta beytinin ilk mısraında 1'ini ise makta beytinin ikinci mısraında yaptığı görülmektedir.

Şevkî'nin, gazellerinde mahlasını 202 defa makta beytinde kullandığı görülmektedir. Bunlardan 120'si (%59) makta beytinin ilk mısraında, 31'i (%15) ikinci mısraındadır. Şevkî'nin, Necâti Bey'e göre mahlasını tamlamalı olarak (30 defa) daha fazla kullandığı görülmektedir. Çalışmaya konu olan gazellere bakıldığında ise Şevkî'nin mahlasını tamlama içerisinde Necâti Bey'in ise sade bir Şekilde kullandığı görülmektedir.

Şairlerin mahlaslarını kullanım özelliklerine bakıldığında çalışmaya konu olan gazellerin hangi Şaire ait olabileceğini söylemenin zor olduğu görülmektedir. Çünkü mahlasların kullanımında vezin açısından da bir sıkıntı bulunmamaktadır.

4.2. Nazire bağlamında

Nazire mecmualarına bakıldığında, Mecma'u'n Nezâir'de bu vezin ve kafiyede ilk Şiiri (zemin Şiir) Ulvî'nin kaleme aldığı görülmektedir. Mecma'u'n Nezâir'de; Ulvî'nin bu gazeline Cem Sultan, Hayâli, Ahmed Paşa, Őeyh Kemâl (Kemâl-i Zerd), Hafî, Kasım Paşa, Sultan Bâyezîd, Resmî, Safâyi, Monla Lutfî, Refikî, Kemâl Paşa-zâde, Vesilî, Visâlî, Muhibbî, Kâtîbî, Zâtî, Mesihî, Şevkî, Őemsî-i Kâdî, Me'âlî, Revânî-i Za'im, Derûnî, Fehmî-i Saruhanî, Zihnî, Hasbî, Bezmî ve Edirneli Nazmî gibi çok sayıda Şairin nazire yazdığı görülmektedir. Nazmî'nin belirlemiş olduğu nazire halkasına bakıldığı zaman Şiirin kaleme alındığı andan başlayarak oldukça fazla tanzir edildiği görülmektedir. Bir diğer nazire mecmuası olan Pervâne Bey'in nazire mecmuasında bu vezin ve kafiyede yazılan ilk Şiirin Cemâlî adına kayıtlı olduğu görülmektedir. Şiiri tanzir eden bazı Şairlerin isimleri hem Mecma'u'n Nezâir'de hem de Pervâne Bey Mecmuası'nda karşımıza çıkmaktadır. Pervâne Bey'in belirlemelerine göre Şiiri tanzir eden Şairler; 'Adli, Şevkî, Cem Sultan, Ahmed Paşa, Kasım Paşa, Rayî, Revânî, Mesihî, Hafî, Mbinî, Syfî, Resmî, Me'âlî, Defterdâr-zâde Âşıkî Bey, Kâtîbî, Nazmî, Hasbî, Kemâl Paşa-zâde, Hurremî, Nihânî, Refikî, Sultan Ahmed (Bahtî)'dir.

Çalışmaya konu olan gazelin her iki mecmuada da Şevkî adına kayıtlı olduğu görülmektedir. Ayrıca Pervâne Bey'in mecmuasında Şevkî'nin zemin Şiiri iki kez tanzir ettiği görülmektedir. Şevkî tarafından yazılmış ikinci nazire de çalışmaya konu olan gazelle benzerlik göstermektedir. Şevkî'nin yazmış olduğu ikinci nazire aradaki benzerliklerin görülmesi için aşağıya alınmıştır.

“235 Ve lehu kezâ

1. *Bilseydi demn mrdeler itdgini ihyâ*
Cân vire idi irmek in bu deme İşâ
2. *Haddnle kadın yâdna bâng eylese bülbül*
Cânâ gl  serv ide semî'nâ ve eta'nâ
3. *Gl ruhlarına bende iken kadı meger zülf*
K'efsn ile başm evirr hatt-i semen-sâ
4. *Yâkt olur saht kurur kanı akkn*
Yzni kızardup n alur bsumı sahbâ
5. *Düşdi heves-i zülf  hata Şevkî-i miskn*
Başuna kare yazı imiş bu kuru sevdâ”

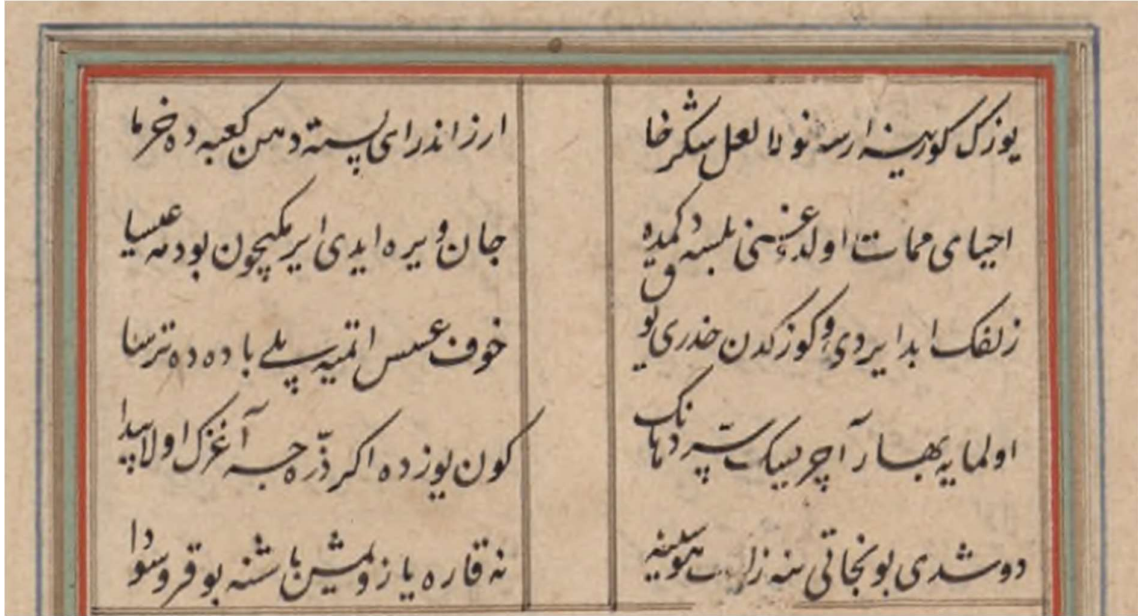
Yukarıda verilen şiir ile çalışmaya konu olan şiir arasında anlam benzerliğinin yanında bazı mısraların aynen tekrarlandığı görülmektedir. Çalışmaya konu olan şiirin ikinci ve mahlas beyti yukarıdaki şiirin birinci ve mahlas beyitleri arasındaki benzerlik açıkça görülmektedir. Yine her iki şiirin nc beytinin anlam açısından birbirine oldukça yakın olduğu görülür. Nazire mecmualarından hareket ederek beş beyitlik gazelin şevki'ye ait olduğu kuvvetle muhtemeldir.

5. şairlerin münasebetleri

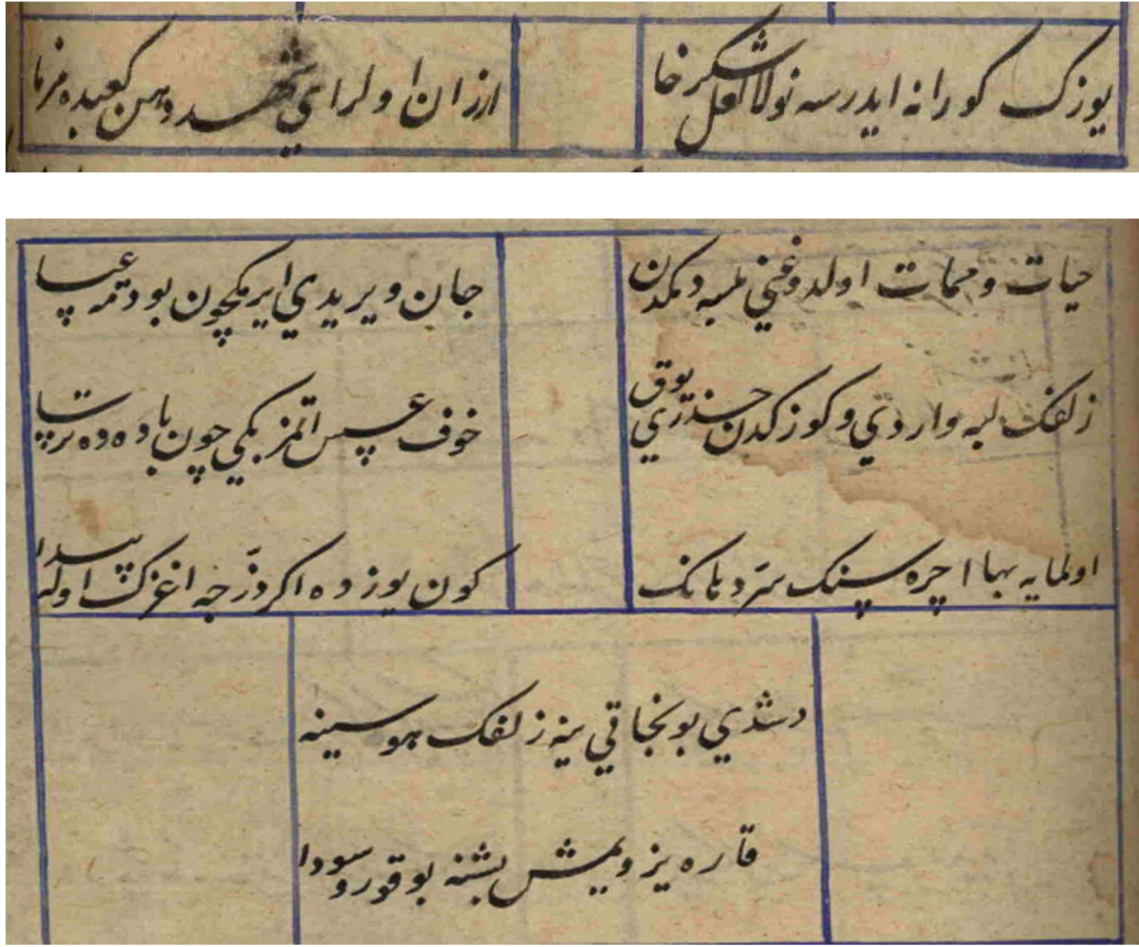
Kaynakların verdiği bilgiye göre her iki şairde aynı mecliste bir arada bulunmuşlardır. 1504 yılında şehzade Mahmud, II. Byezid tarafından Saruhan (Manisa) sancağına tayin edilmiştir. Bu esnada İstanbul'da bulunan Necat, Kazasker Müeyyed-zade Abdurrahman elebi'nin aracı olmasıyla şehzade hocası ve nişancılık vazifesiyle şehzade Mahmud'un emrinde görevlendirilmiştir. şehzade Mahmud şiir sanatına olan düşkünlüğü sebebiyle ve hocası Necat Bey'in de etkisiyle Manisa'da kendi etrafında oldukça büyük bir edebî meclis oluşturmuştur. şehzade Mahmud'un oluşturduğu bu meclise katılan şairler arasında Edirneli şevki'de yerini almıştır. şehzadenin kurmuş olduğu bu mecliste bulunan şevki, bir müddet sonra sahip olduğu yetenek ve birikim sayesinde şehzade Mahmud'a divan kâtibi olmuş, şehzadenin vefatına kadar ona hizmet etmiştir. şehzadenin vefatının ardından İstanbul'a dönen şevki burada ktiplik mesleğini devam ettirmiştir (Yakar, 2010:3-4).

Necat Bey'in ölümünden sonra şevki uzun bir süre daha yaşamış ve ktiplik mesleğine devam etmiştir. şevki, Necat Bey'in yanında yetişen ve ona benzemeye çalışan bir şair olarak klasik edebiyattaki nazire geleneği içinde ele alınması gereken bir şahsiyettir. Necat Bey ile şevki'nin divanlarını karşılaştırdığımızda etkilenme açık bir şekilde görülmektedir. Necat Bey'in meclisinde bulunmakla ondan çok şey rendiği muhakkak olan şevki, ondan aldığı ilhamı şiir yeteneği ile geliştirmiş, ufku geniş şiirler ortaya koymuştur.

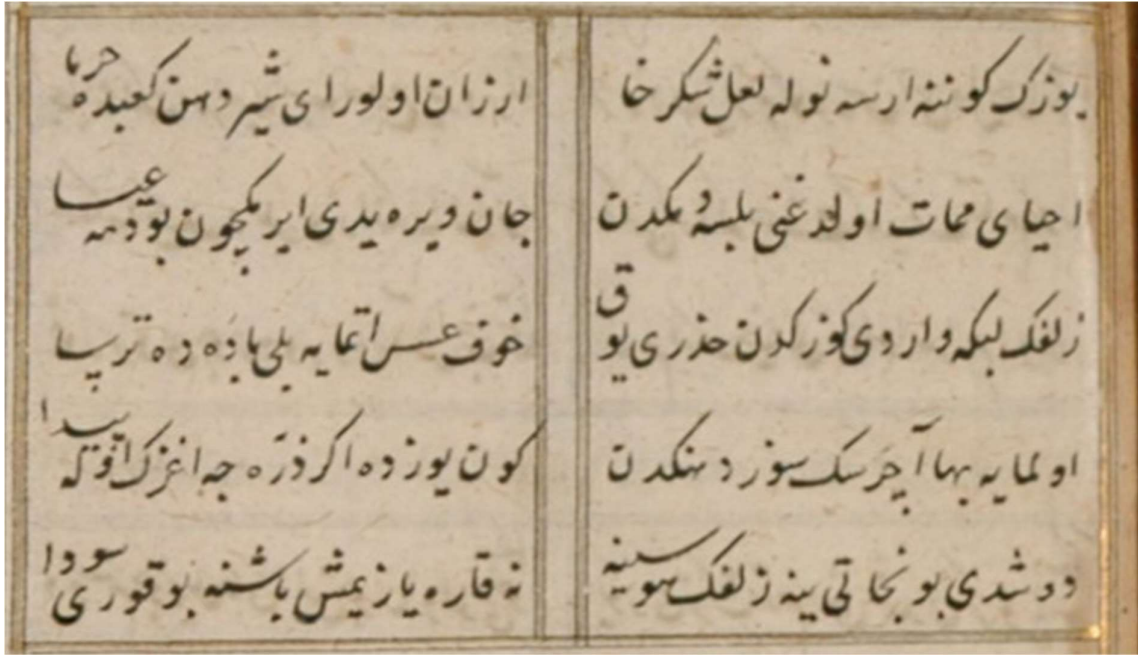
Michigan niverssty Isl. Ms. 403.

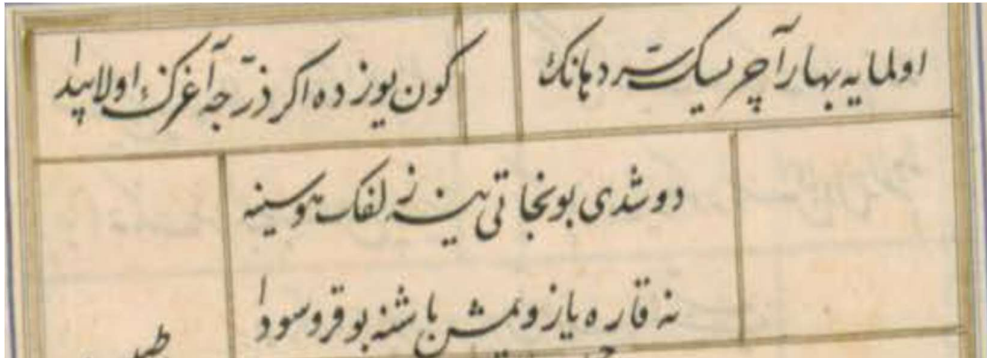
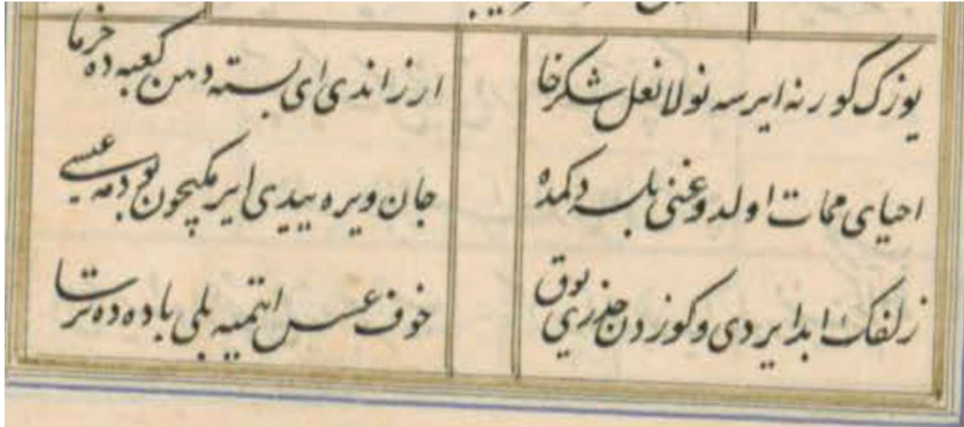
06 Hk 499 06 Mil. Yz A 6891/2

06 Mil. Yz A 6891/2

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler nektyo2854

Sonuç

Bu çalışmada akla gelmesi gereken ilk soru, her iki şairin de divanlarında bulunan söz konusu gazellerin kime ait olduğudur. İntihal olma oranı son derece düşük olan gazeller her iki şairin divanına ne şekilde girmiştir. Her iki şairin de mahlasının makta beytinde geçmesi sadece müstensihlerin dikkatsizliği olarak değerlendirilebilir mi? Çalışmaya konu olan şiirler, aynı mecliste bulunmuş olan Necâî Bey ve Şevkî'nin dostluk göstergesi olarak yazdıkları müşterek gazel olabilir mi? Yapılan inceleme neticesinde bu sorular şu şekilde cevaplandırılabilir:

Maddi deliller arasında yer alan vezin ve birim sayısı, şiiri Necâî Bey'e yaklaştırmaktadır. Ancak Necâî Bey'in şiir sayısının Şevkî'nin şiir sayısının yaklaşık 3 katı olması bu durumu zayıflatmaktadır. Söz konusu gazeller, her iki şairin de divanlarının nüshalarında bulunmaktadır. Ancak 5 beyitlik gazelin nazire mecmualarında Şevkî adına kayıtlı olması ve Pervane Beg nazire mecmuasında Şevkî'nin aynı şiire yazmış olduğu ikinci bir nazirenin çalışmaya konu olan gazelle benzerlik göstermesi gazelin Şevkî'ye ait olduğunu gösteren güçlü deliller arasında yer almaktadır.

Şiirin intihal olarak değerlendirilmesi de oldukça zordur. İntihal örneklerinde rastlanılan mahlası değiştirip şiiri çalarak kendine aitmiş gibi gösterme durumu bulunmamaktadır. Bununla beraber manayı ve sözü değiştirip (selh ve ilmam) şiiri kendininmiş gibi gösterme durumlarından biri de bulunmamaktadır. Necâî Bey gibi üstat bir şairin de onun meclislerinde bulunmuş, yaşadığı zamanda birçok şair ile özel ilişkiler kurmuş, devlet kademesinde önemli görevlerde bulunan Şevkî'nin de böyle bir işe tenezzül etmeyeceği aşikârdır.

Muhteva açısından yapılan incelemede elde edilen sonuç gazelin müşterek olma ihtimalinin oldukça zayıf olduğunu göstermektedir. Şairlerin taranan divan nüshalarının hiçbirinde gazelin müşterek olabileceğine dair bir başlık veya işaret bulunmamaktadır.

Üslup açısından incelenen gazelde elde edilen delillere bakıldığında Şevkî'nin, Necâî Bey'in takipçisi olması ve onunla aynı üslupta şiirler kaleme alması şiirin hangi şaire ait olabileceği konusunda yapılacak tespiti güçleştirmektedir.

Şairlerin mahlas kullanımı çalışmaya konu olan gazel üzerinden değerlendirildiğinde rakamlar Şevkî adına daha elle tutulur sonuçlar ortaya koymaktadır.

Gazel üzerinde yaptığımız incelemeler sonucunda elde edilen verilerden hareketle çalışmaya konu olan gazelin Şevkî'ye ait olduğu söylenebilir. Farklı araştırmacıların yeni kanıtlarla gazelin hangi şaire ait olabileceği hususunda yapacağı katkılar bizi memnun edecektir.

Kaynakça

- Acar, Sarper (2009). "Necâî Bey Divanı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin Ve İşlevsel Sözlük)", Yayınlanmamış Y.L Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı.
- Aksoyak, İ. Hakkı (2017). "Müşterek Şiirler Divanı", Ankara: Grafiker.
- Canım, Rıdvan. "Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ", Kültür Bakanlığı E-Kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/60327,latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzamapdf.pdf?0>, [Erişim Tarihi: 15.09.2021].
- Donuk Suat (2011). "Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü 59 Numarada Kayıtlı Mecmu'a-i Eş'âr isimli Şiir Mecmuası (1a-70b) Çeviriyazılı, Tenkitli Metin" Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.

- Durmuş-Işınsu Tuba – Canım, Rıdvan. “Şevkî Divanı”, Kùltür Bakanlığı E-Kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59035,sevki-divanipdf.pdf?0>, [Erişim Tarihi: 11.10.2021]
- Gıynaş, K.Ali. “Pervâne Bey Mecmuası”, Kùltür Bakanlığı E-Kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55832,pervane-bey-mecmuasi-pdf.pdf?0>, [Erişim Tarihi: 18.09.2021]
- İsen, Musatafa. “Kühü’l Ahbâr’ın Tezkire Kısmı”, Kùltür Bakanlığı E-Kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55739,kunhul-ahbarin-tezkire-kismpdf.pdf?0>, [Erişim Tarihi: 18.09.2021]
- Kaplan, Hasan (2016). “İki Şair Bir Şiir -I-”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, S. 56, ss. 1031-1062.
- Kaplan, Hasan (2018). “İki Şair Bir Şiir -II-”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, S. 63, ss. 19-33.
- Kaplan, Hasan (2018). “Bâkî’nin Basılı Divanlarında Yer Almayan Şiirleri ve Divanının Bir Nüshası Üzerine Bazı Notlar”. *International Journal of Language Academy*, C.6, S.2, ss. 223-253.
- Kaya, B. Ali (2012). “Necâtî Bey’in Şiir Anlayışı”, *Türk Kùltürü İncelemeleri Dergisi / The Journal of Turkish Cultural Studies*, İstanbul-, s. 143-218.
- Kaya, B. Ali (2006). “Necâtî Bey”, *DİA*, C.32, ss. 477-478.
- Kılıç, Filiz. “Âşık Çelebi – Meşâ’irü’ş-Şu’arâ”, Kùltür Bakanlığı E-Kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarapdf.pdf?0>, [Erişim Tarihi: 15.09.2021].
- Köksal, M. Fatih. “Edirneli Nazmî -Mecma’u’n-nezâ’ir (İnceleme-Tenkitli Metin)”, Kùltür Bakanlığı E-Kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56057,mecmaun-nezair-edirneli-nazmi-pdf.pdf?0>, [Erişim Tarihi: 18.09.2021]
- Pala, İskender (2014). “Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü”, İstanbul: Kapı.
- Sehi Beg. “Heřt Bihışt”, (Hazırlayanlar; Halük İpekten, Günay Kut, Mustafa İsen, Hüseyin Ayan, Turgut Karabey), Kùltür Bakanlığı E-Kitap, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56165,hest-bihistpdf.pdf?0&_tag1=03EE5380B678F1063BFOA9ED54D2FA0DD771FOE5&crefer=9322A2DE045FF28E77A9391AE24B013CAD898255570D2BC5CE4B397132F937DE, [Erişim Tarihi: 15.09.2021].
- Soysal, M. Orhan. (2002) “Eski Türk Edebiyatı Metinleri”. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Sungurhan, Aysun. “Beyânî-Tezkiretü’ş-Şu’arâ”, Kùltür Bakanlığı E-Kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55835,beyani-tezkiresipdf.pdf?0>, [Erişim Tarihi: 18.09.2021]
- Sungurhan, Aysun. “Kınalızâde Hasan Çelebi- Tezkiretü’ş-Şu’arâ”, Kùltür Bakanlığı E-Kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>, [Erişim Tarihi: 15.09.2021]
- Şanlı, İsmet (2017). “Necâtî Bey’in Yayımlanmamış Gazelleri”, *Journal of Turkish Language and Literature*, Volume:3, Issue: 1, s. 267-281.
- Şentürk, Ahmet Atilla- Kartal, Ahmet. (2008). “Üniversiteler için Eski Türk Edebiyatı Tarihi”, İstanbul: Dergâh.
- Tarlan, Ali Nihad (1992). “Necâtî Beg Divânı”, Ankara: Akçağ.
- Yakar, İ. Halil (2010). Edirneli Şevkî Divânı, Konya: Palet.
- Yılmaz, Ozan (2015). “Necâtî Bey Divânı”, Ankara: AKM.